

EUROPEES PARLEMENT

2009 - 2014

Zittingsdocument

A7-0049/2012

9.3.2012

VERSLAG

over vrouwen en klimaatverandering
(2011/2197(INI))

Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid

Rapporteur: Nicole Kiil-Nielsen

INHOUD

	Blz.
ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT	3
TOELICHTING	14
ADVIES VAN DE COMMISSIE MILIEUBEHEER, VOLKSGEZONDHEID EN VOEDSELVEILIGHEID	19
UITSLAG VAN DE EINDSTEMMING IN DE COMMISSIE.....	24

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT

over vrouwen en klimaatverandering (2011/2197(INI))

Het Europees Parlement,

- gezien artikel 2 en artikel 3, lid 3, tweede alinea, van het Verdrag betreffende de Europese Unie en artikel 157 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie,
- gezien de mededeling van de Commissie van 8 maart 2011, met de titel "Routekaart naar een concurrerende koolstofarme economie in 2050" (COM(2011)0112),
- gezien de in september 1995 in Peking gehouden vierde Wereldvrouwenconferentie, de Verklaring van Peking en het in Peking onderschreven actieprogramma (Platform for Action), alsmede de daaropvolgende slotdocumenten betreffende verdere acties en initiatieven voor de uitvoering van de Verklaring van Peking en het actieprogramma die tijdens de speciale VN-vergaderingen Peking +5, Peking +10 en Peking +15 op respectievelijk 9 juni 2000, 11 maart 2005 en 2 maart 2010 werden aangenomen,
- gezien artikel 23 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie,
- gezien UNFCCC-Besluit 36/CP.7 van 9 november 2001 over het verbeteren van de participatie van vrouwen in de vertegenwoordiging van partijen in organen die zijn opgericht in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering en het Kyoto-protocol,
- gezien de millenniumverklaring van de Verenigde Naties van 18 september 2000,
- gezien het VN-Verdrag van 18 december 1979 inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW),
- gezien zijn resolutie van 17 november 2011 over gendermainstreaming in de werkzaamheden van het Europees Parlement¹,
- gezien zijn resolutie van 16 november 2011 over de Conferentie over klimaatverandering in Durban (COP 17)²,
- gezien zijn resolutie van 29 september 2011 over de ontwikkeling van een gemeenschappelijk EU-standpunt voorafgaande aan de Conferentie van de Verenigde Naties over duurzame ontwikkeling (Rio+20)³,
- gezien zijn resolutie van 4 februari 2009 met de titel "2050: De toekomst begint vandaag – aanbevelingen voor het toekomstig geïntegreerd beleid van de EU inzake

¹ Aangenomen teksten, P/_TA(2011)0515.

² Aangenomen teksten, P7_TA(2011)0504.

³ Aangenomen teksten, P7_TA(2011)0430.

klimaatverandering"¹,

- gezien zijn resolutie van 13 maart 2008 over gelijke kansen voor vrouwen en mannen en versterking van de positie van vrouwen binnen de ontwikkelingssamenwerking²,
 - gezien artikel 48 van zijn Reglement,
 - gezien het verslag van de Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid en het advies van de Commissie milieubeheer, volksgezondheid en voedselveiligheid (A7-0049/2012),
- A. overwegende dat klimaatverandering niet genderneutraal is en verschillende effecten heeft op mannen en vrouwen;
- B. overwegende dat consumptiepatronen en levenswijze een aanzienlijke invloed hebben op klimaatverandering;
- C. overwegende dat vrouwen ongeveer 50% van de wereldbevolking uitmaken en dat zij nog steeds relatief meer verantwoordelijkheid dragen voor de dagelijkse consumptiekeuzes, de verzorging van kinderen en huishoudelijke activiteiten; overwegende dat de consumptiepatronen van vrouwen en mannen verschillen, waarbij vrouwen duurzamer blijken te consumeren dan mannen en meer bereidheid aan de dag leggen om het milieu te beschermen door het maken van duurzame consumptiekeuzes;
- D. overwegende dat vrouwen niet dezelfde invloed op het milieu hebben als mannen, en dat discriminatie op het gebied van inkomen, toegang tot hulpbronnen, politieke macht, onderwijs en verantwoordelijkheid voor het huishouden ernstige gevolgen heeft voor hun weerbaarheid en aanpassingsvermogen;
- E. overwegende dat ongelijkheden door de klimaatverandering zullen worden vergroot, en dat er een kans bestaat dat klimaatveranderingsmaatregelen ook een negatieve uitwerking zullen hebben op het evenwicht tussen mannen en vrouwen en op vrouwenrechten indien er niet vanaf het begin rekening wordt gehouden met genderdiscriminatie;
- F. overwegende dat er geen klimaatgerechtigheid kan bestaan zonder werkelijke gelijkheid tussen mannen en vrouwen, en overwegende dat het wegwerken van ongelijkheden en de strijd tegen klimaatverandering niet als tegenstrijdig beschouwd mogen worden;
- G. overwegende dat democratie, eerbiediging van de mensenrechten en gelijke kansen voor mannen en vrouwen aan duurzame ontwikkeling en bescherming van het milieu helpen bijdragen;
- H. overwegende dat andere bronnen van discriminatie en kwetsbaarheid – waaronder armoede, geografische ligging, traditionele en institutionele discriminatie en ras – allen tezamen de toegang tot hulpbronnen belemmeren en afbreuk doen aan het vermogen om te gaan met dramatische veranderingen zoals klimaatverandering;

¹ PB C 67 E van 18.3.2010, blz. 44.

² PB C 66 E van 20.3.2009, blz. 57.

- I. overwegende dat in sommige regio's bijna 70% van alle werkende vrouwen werkzaam zijn in de landbouw¹ en dat zij voor sommige teelten tot 90% van de productie voor hun rekening nemen², maar dat zij praktisch niet worden betrokken bij budgettaire aangelegenheden of activiteiten in de sfeer van de klimaatverandering;
- J. overwegende dat vrouwen, hoewel zij 70% uitmaken van de armen die van minder dan 1 USD per dag moeten leven, minder dan 1% van het onroerend goed in de wereld bezitten; overwegende dat vrouwen in ontwikkelingslanden, in vergelijking met mannen, een aanzienlijk groter deel van hun inkomen in hun gezin herinvesteren;
- K. overwegende dat gezinsplanning een aanzienlijke verbetering kan bewerkstelligen in de gezondheidszorg voor moeders en de beperking van het kindertal en uiteindelijk kan leiden tot meer onafhankelijkheid en vermindering van de werklast voor vrouwen, die nog steeds worden gezien als degenen die primair verantwoordelijk zijn voor de kinderopvang, zodat vrouwen en hun gezinnen beter zijn opgewassen tegen de gevolgen van de klimaatverandering, zoals ook wordt aangegeven in het twintigjarenplan van de Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling;
- L. overwegende dat de milieuproblematiek - die veroorzaakt en nog verergerd wordt door de klimaatverandering – momenteel debet is aan de toename van de gedwongen migratie, en dat er dus een steeds directer verband is tussen het aantal asielzoekers en de gebieden waar sprake is van aantasting van het milieu; overwegende dat er behoefte is aan een betere bescherming en hervestiging van "klimaatvluchtelingen", en dat er daarom speciale aandacht moet worden besteed aan de vrouwen die het meest kwetsbaar zijn;
- M. overwegende dat tussen de 75 en 80% van de 27 miljoen vluchtelingen wereldwijd vrouwen en kinderen zijn³; overwegende dat door klimaatverandering veroorzaakte migratie verschillende gevolgen heeft voor mannen en vrouwen, en vrouwen vaak harder treft; overwegende dat dergelijke gevallen van gedwongen of vrijwillige migratie vragen om speciale bepalingen op het gebied van gezondheid, veiligheid en onafhankelijkheid om vrouwen minder kwetsbaar te maken,
- N. overwegende dat het percentage vrouwen dat wordt betrokken bij de politieke besluitvorming en in het bijzonder bij onderhandelingen over klimaatverandering nog steeds ontoereikend is en dat er op dit gebied weinig tot geen vooruitgang is geboekt; overwegende dat slechts 12 tot 15% van de delegatiehoofden en ca. 30% van de delegatieleden vrouwen zijn;
- O. overwegende dat twee derde van de analfabeten in de wereld vrouwen zijn⁴ en dat toegang tot informatie en scholing via passende communicatiekanalen daarom van essentieel belang is om de onafhankelijkheid en inclusie van vrouwen te waarborgen, met name in gevallen van nood, zoals natuurrampen,

¹ FAO, *The State of Food and Agriculture 2010-11: Women in Agriculture – Closing the gender gap for development*, <http://www.fao.org/docrep/013/i2050e/i2050e.pdf>.

² World Economic Forum, *Women's Empowerment: Measuring the Global Gender Gap*, 2005, https://members.weforum.org/pdf/Global_Competitiveness_Reports/Reports/gender_gap.pdf.

³ VN, Ecosoc, Women at a glance, <http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/women/women96.htm>.

⁴ UNICEF, Progress for children, 2005, <http://www.unicef.org/progressforchildren/2005n2/PFC05n2en.pdf>.

- P. overwegende dat natuurrampen op middellange en lange termijn ingrijpende gevolgen hebben voor onderwijs, gezondheidszorg, structurele armoede en ontheemding van bevolkingsgroepen, en dat kinderen als groep bijzonder kwetsbaar zijn voor de gevolgen van natuurrampen; overwegende dat er een duidelijk verband is tussen het voorkomen van rampen en het teruglopen van het schoolbezoek, en dat rampen de genderkloof op schoolniveau aanzienlijk verergeren;
- Q. overwegende dat droogtes en watertekorten als gevolg van de klimaatverandering vrouwen ertoe dwingen harder te werken om te voorzien in de behoeften aan water, voedsel en energie, en dat jongeren vaak de school verlaten om hun moeders bij deze taken te helpen;
- R. overwegende dat vrouwen ook krachtige factoren voor verandering zijn, dat zij wereldwijd meer actief zijn in maatschappelijke organisaties en dat, als ze vollediger zouden worden betrokken bij alle aspecten van de strijd tegen de klimaatverandering, dat zou resulteren in een billijker, consistentere en doeltreffender beleid om de klimaatverandering aan te pakken, zowel wat betreft de aanpassings- als de mitigatieaspecten;
- S. overwegende dat vrouwen op grond van hun verantwoordelijkheden voor het beheer van de schaarse natuurlijke hulpbronnen een diep inzicht verwerven in de noodzaak van een duurzamer milieu, waardoor zij ook een niet te onderschatten rol kunnen vervullen bij de verbetering van de aanpassings- en mitigatiestrategieën met het oog op de klimaatverandering;
- T. overwegende dat de mechanismen voor de financiering van rampenpreventie, adaptatie en mitigatie ontoereikend zullen blijven tenzij zij voorzien in de volledige betrokkenheid van vrouwen in de ontwerp-, de besluitvormings- en de implementatiefase; overwegende dat goede praktijkvoorbeelden uit bijvoorbeeld Tunesië, Nicaragua, El Salvador en Honduras hebben aangetoond dat de kennis en betrokkenheid van vrouwen levens redden door middel van rampenbeheer, de biodiversiteit stimuleren, het waterbeheer en de voedselzekerheid ten goede komen, woestijnvorming helpen voorkomen, en bevorderlijk zijn voor de bescherming van bossen en de ondersteuning van de volksgezondheid;

Algemene maatregelen

1. erkent dat klimaatverandering, naast haar overige rampzalige gevolgen, genderdiscriminatie verergert; en benadrukt dat het afwenden van gevaarlijke klimaatverandering de hoogste prioriteit van de EU moet zijn, zowel in het binnenlands als het buitenlandse beleid;
2. verzoekt de Commissie en de Raad ervoor te zorgen dat de klimaataanpak niet tot een vergroting van de ongelijkheden tussen mannen en vrouwen leidt, maar aanvullende voordelen oplevert voor de situatie van vrouwen, door het genderspect te verwerken in ieder onderdeel van het klimaatbeleid, van concept tot financiering, uitvoering en evaluatie;
3. verzoekt de Commissie en de lidstaten op alle niveaus van de besluitvorming gendergelijkheids- en genderrechtvaardigheidsdoelstellingen op te nemen in het beleid, de

actieplannen en andere maatregelen met betrekking tot duurzame ontwikkeling, rampriscobeperking en klimaatverandering, en wel door de implementatie van systematische genderanalyses, de invoering van genderbewuste indicatoren en benchmarks en de ontwikkeling van praktische instrumenten; benadrukt dat het onderhandelingsproces met betrekking tot de klimaatverandering in alle stadia moet zijn afgestemd op de beginselen van gendergelijkheid, van de onderzoeks- en analysefase tot het ontwerp en de implementatie en ontwikkeling van mitigatie- en adaptatiestrategieën;

4. brengt in herinnering dat het Intergouvernementeel Panel over klimaatverandering (IPCC) in zijn in 2007 gepubliceerde vierde evaluatierapport heeft bevestigd dat de gevolgen van de klimaatverandering verschillen van man tot vrouw, van leeftijd tot leeftijd en van klasse tot klasse, waarbij de armen meestal het zwaarst worden getroffen; is van mening dat het bereiken van gendergelijkheid essentieel is voor de menselijke ontwikkeling en een fundamentele doelstelling is in de strijd tegen de armoede; dringt erop aan dat over de hele linie een gendergerichte benadering wordt gevolgd bij de uitwerking van het ontwikkelings-, mensenrechten- en klimaatveranderingsbeleid; dringt erop aan dat de nodige stappen worden ondernomen om ervoor te zorgen dat het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) in overeenstemming is met de mensenrechtenregelingen en met de nationale en internationale afspraken inzake gendergelijkheid en gelijke behandeling, inclusief het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (CEDAW);
5. onderstreept dat de klimaatverandering en de negatieve gevolgen daarvan ook moeten worden gezien als een ontwikkelingsprobleem met genderimplicaties, dat gevolgen heeft voor alle sectoren (zowel sociaal en cultureel als economisch en politiek), dat zich uitstrekt van het lokale tot het mondiale niveau, en dat er gezamenlijke inspanningen zijn vereist van alle betrokkenen om ervoor te zorgen dat de genomen klimaatveranderings- en rampenrisicobeperkingsmaatregelen genderontvankelijk zijn, recht doen aan de belangen van inheemse volkeren en de mensenrechten respecteren;
6. is ingenomen met het toenemende besef omtrent het genderspect van de klimaatverandering dat naar voren komt bij klimaatonderhandelingen en uit de initiatieven van actoren op hoog niveau; beklemtoont echter de noodzaak om concreet actie te ondernemen om meer vrouwen te betrekken bij de EU-klimaatdiplomatie, en wel op alle niveaus van de besluitvorming en in het bijzonder bij de onderhandelingen over klimaatverandering, door middel van maatregelen zoals de invoering van 40% + quota bij de samenstelling van delegaties;
7. herinnert de Commissie en de lidstaten aan zijn resolutie over de klimaatveranderingsconferentie in Durban (COP 17), en dringt er bij hen op aan zich aan te sluiten bij zijn streven naar een vrouwelijk vertegenwoordigingspercentage van minimaal 40% in alle relevante klimaatfinancieringsorganen; onderstreept de noodzaak dit principe ook van toepassing te doen zijn op de overdracht van technologie en op adaptatieorganen;
8. verzoekt de Commissie en de lidstaten landenspecifieke en voor geslacht uitgesplitste gegevens te verzamelen bij de planning, uitvoering en evaluatie van klimaatveranderingsmaatregelen, -programma's en -projecten, teneinde de voor mannen

en vrouwen uiteenlopende effecten van de klimaatverandering doeltreffend te kunnen beoordelen en aanpakken en een gids te kunnen opstellen voor aanpassing aan de klimaatverandering, waarin beleidsprincipes worden gedefinieerd die vrouwen kunnen beschermen en hen in staat kunnen stellen om te gaan met de gevolgen van de klimaatverandering;

9. verzoekt de Commissie en de lidstaten gendergevoelige statistieken te integreren in alle milieugerelateerde beleidsterreinen, om de algemene situatie van vrouwen en mannen met betrekking tot de klimaatverandering beter te kunnen inschatten;
10. wijst er eens te meer op dat de integratie in het buitenlands beleid van de EU van kwesties met betrekking tot de bevordering van gendergelijkheid en de bestrijding van discriminatie ertoe moet blijven bijdragen dat vrouwen een centrale rol spelen bij de besluitvorming, de beleidsvorming, het beheer, het behoud en de controle van natuurlijke hulpbronnen en van het milieu, en bij de inspanningen om klimaatverandering tegen te gaan;
11. roept op tot het hanteren van een "klimaatvriendelijke" indicator (als alternatief voor het BNP) om na te gaan hoe patronen in de groei, de consumptie en de levensstijl het klimaat beïnvloeden;
12. verzoekt de EU en de lidstaten te bepalen in welke mate zij in het klimaatgerelateerde beleid rekening houden met de behoeften van vrouwen, en dringt erop aan dat zij een genderspecifiek perspectief hanteren bij het formuleren van beleid voor een gendergevoelige duurzame ontwikkeling;

Aanpassing

13. verzoekt de Commissie en de lidstaten gebruiksvriendelijke instrumenten te ontwerpen voor het beoordelen van de gendereffecten van projecten in iedere fase van de projectcyclus, zoals de instrumenten die bij ontwikkelingsprojecten worden gebruikt;
14. roept op tot geïntegreerde lokale oplossingen en projecten, waarbij een beroep wordt gedaan op het inherente bewustzijn van bestaande kwetsbaarheden en vaardigheden, zoals de traditionele ervaring en kennis van inheemse volkeren, en met name vrouwen;
15. wijst erop dat vrouwen wereldwijd zeer actief zijn in de civiele samenleving, en verzoekt de Commissie derhalve de ontwikkeling van netwerken van vrouwenorganisaties en maatschappelijke actoren te faciliteren en te ondersteunen;
16. roept de Commissie ertoe op programma's uit te werken waardoor de overdracht van moderne technologieën en knowhow ontwikkelingsgemeenschappen en -regio's kan helpen om zich aan de klimaatverandering aan te passen;
17. wijst erop dat vrouwen een cruciale rol spelen in waterwinning en -beheer in derdewereldlanden, aangezien zij vaak degenen zijn die het water verzamelen, gebruiken en verdelen, niet enkel thuis maar ook in de landbouw; roept de Commissie op om ontwikkelingshulp beschikbaar te stellen voor toegankelijke programma's voor de aanleg van waterputten waarbij gebruik wordt gemaakt van duurzame energiebronnen en

eenvoudige, gemakkelijk te beheren waterzuiveringssystemen;

18. dringt erop aan dat genderbewuste capaciteitsopbouw en scholing worden verwerkt in de oplossingen voor aanpassing aan de klimaatverandering, die verenigbaar moeten zijn met de speciale behoeften van vrouwen en waarbij rekening moet worden gehouden met de specifieke hindernissen, maar ook vaardigheden en ervaring van vrouwen;
19. benadrukt dat er gebruik moet worden gemaakt van de kennis van vrouwen en dat er moet worden gestreefd naar lokale oplossingen met zeer concrete gevolgen voor het dagelijks leven van mensen, zoals het project 'Girls in Risk Reduction Leadership' in Zuid-Afrika, of verschillende projecten om vrouwengroepen te helpen bij het installeren van drinkwatervoorzieningen en toiletten in Indiase sloppenwijken;
20. verzoekt de Commissie en de lidstaten de genderproblematiek te integreren in de strategieën voor het voorkomen en beheersen van de risico's van natuurrampen, en de emancipatie van vrouwen en de bewustwording te bevorderen via capaciteitsopbouw voor, tijdens en na klimaatgerelateerde rampen, en hen actief te betrekken bij de voorbereiding op rampen, vroegtijdige waarschuwing en risicopreventie als onderdeel van de opbouw van hun herstelcapaciteit;
21. stelt vast dat in veel gemeenschappen overal ter wereld vrouwen kwetsbaarder zijn voor milieuveranderingen vanwege hun verantwoordelijkheden binnen het gezin, hetgeen nog verergerd wordt door de gevolgen van klimaatverandering; wijst erop dat zij worden getroffen in hun verschillende rollen als voedselproducenten en -voorzieners, verzorgers en deelnemers aan het economisch verkeer;
22. dringt aan op grotere transparantie en insluiting van de bestaande mechanismen en planningsprocedures, zoals de nationale aanpassingsactieplannen (NAPA's) en toekomstige nationale aanpassingsplannen, en wenst dat deze beginselen in toekomstige klimaatgerelateerde verdragen, mechanismen en bilaterale samenwerkingsverbanden worden aangemoedigd;
23. benadrukt dat er sterke aanwijzingen zijn dat klimaatgebonden omstandigheden, zoals ondervoeding en het vóórkomen van infectieziekte zoals malaria, naargelang het geslacht een verschillende invloed op de gezondheid hebben; stelt met bezorgdheid vast dat er bij rampen veel vrouwen om het leven komen; is van mening dat meer genderspecifiek onderzoek naar de invloed van klimaatverandering op de gezondheid van vrouwen zal bijdragen tot een doelgerichte respons; verzoekt alle regeringen zich krachtiger in te spannen voor een betere preventie, behandeling en toegang tot gezondheidszorg en geneesmiddelen, in het bijzonder voor vrouwen omdat zij als groep kwetsbaar zijn, met name in hun hoedanigheid van zorgverlener, zich te verbinden tot een aantal maatregelen om de gezondheidsrisico's die met klimaatverandering samenhangen aan te pakken, en een kader te scheppen voor genderspecifieke gezondheidsrisicobeoordelingen en adaptatie- en mitigatiemaatregelen in verband met klimaatverandering;
24. onderstreept dat 70% van de allerarmsten ter wereld vrouwen zijn, die twee derde van al het werk verrichten, maar minder dan 1% van de goederen bezitten; benadrukt dat zij verstoken blijven van gelijke toegang tot en controle over hulpbronnen, technologie, diensten, grondgebruik, het krediet- en verzekeringswezen en beslissingsbevoegdheden,

en daardoor onevenredig kwetsbaar zijn voor klimaatverandering en daar naar verhouding vaker door getroffen worden, en minder kansen hebben om zich aan te passen; onderstreept dat 85% van de mensen die sterven ten gevolge van klimaatgebonden natuurrampen vrouwen zijn, dat 75% van de milieuvluchtelingen vrouwen zijn, en dat vrouwen ook vaker het onzichtbare slachtoffer zijn van conflicten over hulpbronnen en geweld dat voortkomt uit de klimaatverandering;

25. roept de EU en haar lidstaten op om een beginsel van "klimaatrechtvaardigheid" te ontwikkelen; wijst er nadrukkelijk op dat kan worden gesteld dat het grootste onrecht van ons falen om klimaatverandering effectief aan te pakken, de schadelijke gevolgen voor arme landen en bevolkingsgroepen, en in het bijzonder voor vrouwen zijn;

Mitigatie

26. verzoekt de Commissie en de toekomstige voorzitters van de Raad van de Europese Unie een onderzoek op te zetten dat specifiek gericht is op het genderaspect van mitigatiemaatregelen;
27. benadrukt dat er behoefte is aan gerichte maatregelen ter voorkoming van gendersegregatie en -discriminatie in de groene economie, waarin banen op het gebied van nieuwe technologieën en wetenschap al bijna uitsluitend door mannen worden bekleed; onderstreept in dat verband het belang van ondernemerschap om de groene economie open te stellen voor zowel vrouwen als mannen;
28. verzoekt de Commissie en de lidstaten vrouwen ertoe aan te moedigen een technische en wetenschappelijke opleiding en carrière in de sectoren milieu- en energietechnologie na te streven, aangezien de behoefte aan expertise op dit gebied zal waarborgen dat vrouwen een vaste baan krijgen met een stabiele toekomst en zal zorgen voor een grotere bewustwording omtrent de behoeften van vrouwen bij de formulering van klimaatveranderingsmaatregelen;
29. verzoekt de Commissie de hervorming van bestaande mechanismen en fondsen te steunen, zodat zij transparanter en alomvattender worden en een betere weerspiegeling gaan vormen van de door lokale gemeenschappen – en met name vrouwen – geleverde bijdragen aan emissieverlagingen, en om deze beginselen te bevorderen bij toekomstige verdragen, mechanismen en bilaterale samenwerkingsverbanden die betrekking hebben op het klimaat, om te komen tot betere manieren om de economische positie van vrouwen te versterken;
30. erkent dat bevolkingsgroei een invloed heeft op het klimaat en wijst op de noodzaak van een adequaat antwoord op onbeantwoorde behoeften van vrouwen en mannen in alle maatschappijen op het vlak van voorbehoedsmiddelen;
31. herinnert eraan dat het vermijden van gevaarlijke klimaatveranderingen en het beperken van de toename van de gemiddelde temperatuur tot 2°C, of indien mogelijk, 1,5°C, vergeleken met pre-industriële niveaus noodzakelijk en absoluut kritiek is om dramatische negatieve gevolgen voor vrouwen en andere kwetsbare bevolkingsgroepen te vermijden;
32. verzoekt de Commissie geschikte instrumenten bijeen te brengen om inclusieve

besluitvorming te bevorderen, in navolging van de vervoer- en energiesector in Malmö (Zweden) en Vollsmose (Denemarken)¹;

33. verzoekt de Commissie en de lidstaten indicatoren te ontwikkelen voor het evalueren van de gendereffecten van projecten en programma's en om zich in te zetten voor genderbewust budgetteren in klimaatbeleid, zowel op internationaal, nationaal, regionaal als lokaal niveau;
34. verzoekt de Commissie en de lidstaten te zorgen voor instrumenten en begeleiding voor het verrichten van de genderanalyses van mitigatiemaatregelen en -programma's, en daaraan gerelateerde onderzoeksprogramma's en -activiteiten;
35. onderstreept de belangrijke rol die vrouwen spelen bij de uitvoering van mitigatiemaatregelen in het dagelijks leven, o.a. door middel van energie- en waterbesparende praktijken, recyclingmaatregelen en het gebruik van milieuvriendelijke en biologische producten, aangezien vrouwen nog steeds worden gezien als de voornaamste beheerders van deze middelen in huishoudelijk verband; verzoekt de Commissie op basisniveau bewustmakingscampagnes op te zetten, die zich moeten concentreren op de dagelijks consumptiekeuzes in de huishoudelijke sfeer en bij de kinderverzorging;
36. erkent derhalve de belangrijke bijdrage die vrouwen kunnen leveren aan succesvolle innovatie door de educatieve rol die zij kunnen spelen, zowel in het bedrijfs- als in het gezinsleven;
37. onderstreept in dit opzicht het belang van het versterken van de actieve deelname van vrouwen aan innovatie met het oog op duurzame ontwikkeling, teneinde de zware uitdagingen waarmee we naar aanleiding van de klimaatverandering geconfronteerd zullen worden, aan te kunnen;
38. wijst erop dat klimaatverandering onvermijdelijk zal leiden tot migratie uit de regio's die getroffen worden door rampen, zoals droogtes of overstromingen, en dat de EU rekening moet houden met de bescherming van vrouwen in de kampen voor vluchtelingen en ontheemden die mogelijk moeten worden opgezet;
39. stelt vast dat de invloed van milieuverandering op migratie en ontheemding in de toekomst zal toenemen en dat, volgens de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen (UNHCR), 80% van de vluchtelingen ter wereld vrouwen en kinderen zijn; herhaalt het belang van het uitstippelen van genderbewuste strategieën om te reageren op de ecologische en humanitaire crises ten gevolge van de klimaatverandering; is daarom van mening dat dringend onderzoek nodig is naar manieren om milieumigratie genderbewust aan te pakken – dit impliceert het erkennen van en inspelen op rolpatronen en verantwoordelijkheden van vrouwen en mannen op het gebied van natuurlijke hulpbronnen, en eventueel ook het beschikbaar stellen van schaarse

¹ Gendermainstreaming in het openbaarvervoersbeleid in Malmö:

http://www.nikk.no/A+gender+equal+and+sustainable+public+transport+system.b7C_wljSYQ.ips ; en het project in Vollsmose om vrouwen die tot etnische minderheden behoren op te leiden tot milieuambassadeurs: http://www.nikk.no/Women+are+everyday+climate+experts.b7C_wljQ1e.ips

hulpbronnen aan gemeenschappen in nood en het verstrekken van water aan immigranten;

Financiering

40. verzoekt de EU-delegaties het in de bovengenoemde resolutie van het Parlement over de klimaatveranderingsconferentie in Durban (COP 17) omschreven beginsel te eerbiedigen, om zo het genderevenwicht te waarborgen in alle besluitvormingsorganen die zich bezighouden met klimaatfinanciering, met inbegrip van het Comité voor het Groen Klimaatfonds en eventuele subcomités voor individuele financieringsfaciliteiten;
41. verzoekt de Commissie en de lidstaten klimaatveranderingsmitigatie- en aanpassingprogramma's en -strategieën te ontwikkelen onder gebruikmaking van genderanalyse om het welzijn van vrouwen en meisjes te verbeteren en om rekening te houden met genderongelijkheden wat betreft de toegang tot krediet, informatie, technologie, grond, natuurlijke hulpbronnen, duurzame energie en reproductieve gezondheidsvoorlichting en -diensten; dringt erop aan dat dergelijke programma's en strategieën ook voorzien in innovatieve financieringsoplossingen zoals microkredietregelingen voor met name noodgevallen zoals die zich voordoen bij klimaatvluchtelingen;
42. onderstreept de behoefte aan financieringsmechanismen die de prioriteiten en behoeften van vrouwen weerspiegelen, en aan actieve betrokkenheid van organisaties die gendergelijkheid bij de ontwikkeling van financieringscriteria en de toewijzing van middelen voor klimaatveranderingsinitiatieven bevorderen, met name op lokaal niveau en bij de activiteiten van de Groen Klimaatfonds;
43. meent dat genderevenwicht als horizontaal aspect in alle klimaatfondsen en -instrumenten moet worden verwerkt; benadrukt dat daarvoor genderdeskundigheid nodig is en dat hetzelfde geldt voor de doelstelling, het beheer en de uitvoeringsmodaliteiten van dergelijke financieringsmechanismen, en dat de uitvoeringsmodaliteiten en de toezicht- en evaluatiemechanismen moeten waarborgen dat vrouwen en lokale gemeenschappen toereikende financiering krijgen;
44. verzoekt de Commissie en de EU-delegaties zich in te zetten voor omvangrijkere, nieuwe en aanvullende financiering voor met name aanpassingsmaatregelen die rechtstreekse voordelen opleveren voor vrouwen, aangezien zij vaak onevenredig kwetsbaar zijn voor de gevolgen van klimaatverandering; pleit ervoor dat dergelijke financiering voor aanpassingsdoeleinden uitsluitend in de vorm van donaties wordt toegekend;
45. roept de Commissie en de lidstaten ertoe op de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen in ontwikkelingslanden te ondersteunen via de uitwisseling van technologie en kennis, waaraan vrouwen evenredig moeten deelnemen, om zo tegelijkertijd bij te dragen tot gelijke kansen voor vrouwen en mannen en tot het beperken van de gevolgen van klimaatverandering;
46. is bezorgd over de negatieve gevolgen die klimaatverandering kan hebben voor het verwezenlijken van de VN-millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling, in het bijzonder van die doelstellingen die verband houden met de situatie en bescherming van vrouwen;

47. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad, de Commissie en de regeringen van de lidstaten.

TOELICHTING

Het besef dat genderproblematiek en klimaatverandering wel degelijk met elkaar te maken hebben is nog maar van vrij recente datum en heeft er nog niet toe geleid dat het genderspect ook daadwerkelijk bij het klimaatbeleid wordt betrokken.

De internationale context leent zich daar ook niet toe: er zijn serieuze twijfels over de verdere toekomst van het Kyoto-verdrag en het risico dat er geen overeenstemming zal kunnen worden bereikt over een internationaal bindend akkoord is levensgroot aanwezig. De vrees dat de toch al ontoereikende klimaatafspraken nog meer op de helling komen te staan is alleszins gerechtvaardigd en doet dan ook de vraag rijzen in hoeverre er werk zal worden gemaakt van de naleving van het principe van de klimaatrechtvaardigheid en of men zich wel voldoende bewust is van de bedreigingen die daarvan uitgaan.

De schijnwerpers zijn gericht op de landen die in 2011 in Durban en vervolgens in 2012 in Rio bijeenkomen, en de uitkomst van de te voeren onderhandelingen wordt dan ook bepaald door hun vermogen om hun verschillen van inzicht en hun egocentrische neigingen opzij te zetten en tot een akkoord te komen dat niet allen juridisch bindend moet zijn, maar ook voldoende ambitieus om geloofwaardig over te komen.

Wij willen dit streven met ons verslag ondersteunen. Aangezien de gevolgen van de klimaatverandering voor vrouwen onevenredig groot zullen zijn, willen wij er nadrukkelijk op wijzen dat de bestrijding van de klimaatverandering voor de Europese Unie absolute prioriteit moet krijgen, zowel in haar externe als in haar interne beleid.

Zowel bij deze onderhandelingen als bij het merendeel van de beleidsinitiatieven en programma's die op nationaal niveau – bijvoorbeeld in het kader van de nationale adaptatie-actieplannen (NAPA's) – worden ontwikkeld, is sinds kort sprake van enigerlei integratie van de genderdimensie, zij het slechts aarzelend. In bepaalde sectoren (met name in de landbouw in ontwikkelingslanden en bij het bosbeheer) wordt de betrokkenheid van vrouwen weliswaar als normaal ervaren, maar wordt zij nog lang niet gezien als een sectoroverschrijdend fenomeen of als een prioriteit, ongeacht de klimatologische urgentie van het probleem en het feit dat de overleving van de mensheid hierbij op het spel staat.

De rapporteur wil aantonen dat klimaatrechtvaardigheid niet alleen een onontkoombare noodzaak is waaraan wij ons niet kunnen onttrekken, maar dat wij ons bovendien in ruimere zin over deze thema's moeten bezinnen om met effectievere, goedkopere en uiteindelijk ook rechtvaardigere oplossingen te kunnen komen. Aangezien genderdiscriminatie in onze samenlevingen een alomtegenwoordig fenomeen is, lijkt het ons cruciaal dat daaraan ook in het klimaatbeleid de nodige aandacht aan wordt besteed, omdat de situatie anders alleen maar erger wordt en wij ons de toegang dreigen te ontfemen tot een heel reservoir van ideeën, praktische mogelijkheden en instrumenten om snel werk te kunnen maken van de bestrijding van de klimaatverandering.

De rapporteur wenst in dat verband drie dingen duidelijk te maken:

- **de bewustwording omtrent de genderproblematiek is een kans die moet worden aangegrepen** om de klimaatverandering op een betere, rechtvaardigere en effectievere manier te kunnen bestrijden;
- om doeltreffend te kunnen zijn, **moet het gelijkekansenbeleid zich gelijktijdig en parallel op twee principes richten: de gevolgen van ongelijkheid op de diverse terreinen ongedaan maken en de oorzaken daarvan aanpakken**, met name door vrouwen binnen hun leefgemeenschap financieel onafhankelijker te maken en ze tot emancipatie in staat te stellen;
- **bij het publiek moet doelbewust meer begrip worden gekweekt voor de relatie tussen klimaatverandering en de positie van de vrouw**, waarbij gebruik moet worden gemaakt van geslachtsspecifieke gegevens; Een beter inzicht komt ook de besluitvorming ten goede, zoals dat de afgelopen twintig jaar ook in de sfeer van het ontwikkelingsbeleid is gebleken.

Grotere kwetsbaarheid

Het feit dat het leggen van een relatie tussen klimaatverandering en genderproblematiek contra-intuïtief lijkt, valt te verklaren doordat vrouwen op mondiale schaal geen homogene groep vormen. Sterker nog, de ongelijke positie van vrouwen in termen van levensstandaard, kansen en onderwijs zou zelfs de indruk kunnen wekken dat geslacht niet per definitie kan worden gezien als een beslissende factor in de strijd tegen de klimaatverandering.

Dat neemt echter niet weg dat vrouwen op wereldschaal wel degelijk worden gediscrimineerd vanwege hun vrouw zijn, en dat hun behoeften, ambities en mogelijkheden beperkter zijn en minder gewicht in de schaal werpen dan die van mannen. Geslachtsspecifieke statistieken laten zien dat een en ander geldt in alle levenssferen en in alle samenlevingen:

- vrouwen hebben minder toegang tot financiële middelen en eigendomsrechten (zij bezitten minder dan 1% van de bestaansmiddelen in de wereld, en 70% van degenen die van minder dan 1 dollar per dag moeten rondkomen zijn vrouwen);
- vrouwen zijn stelselmatig ondervertegenwoordigd bij de politieke en economische besluitvorming (mondiaal zijn 17% van de parlementsleden en 8% van de ministers vrouwen);
- vrouwen verrichten een zeer groot percentage onbezoldigde werkuren, met name in de verzorgings sfeer (kinderen en ouderen) en in de vorm van huishoudelijke taken (op mondiaal niveau verzetten vrouwen 2/3 van het aantal werkuren, terwijl daar slechts 10% van het mondiale inkomen tegenoverstaat);
- zij zijn de voornaamste slachtoffers van seksueel geweld en vertegenwoordigen 80% van de vluchtelingen en ontheemden, en bij natuurrampen komen tot vijfmaal zoveel vrouwen om het leven als mannen.

Daar komt nog bij dat vrouwen specifieke gezondheidsbehoeften hebben, die voornamelijk

verband houden met de voortplanting en wat daarmee verband houdt: menstruatie, hygiënische en gezondheidsomstandigheden tijdens de zwangerschap en bevalling; en tenslotte geboorteregeling en geboorteplanning.

Deze cijfers zijn het gevolg van de bestaande culturele, traditionele en sociale barrières die de gelijkheid van rechten en verantwoordelijkheden voor vrouwen en mannen in de weg staan. Deze historische discriminatie van vrouwen is aan te wijzen als de oorzaak van hun kwetsbare positie. Hoewel zij op alle terreinen (zowel economisch als politiek en maatschappelijk) een getalsmatig overheersende positie innemen, kunnen zij zich minder goed aanpassen aan en zijn zij minder weerbaar tegen ingrijpende veranderingen zoals de opwarming van de aarde en de daaraan verbonden consequenties.

Vrouwen als drijvende kracht achter verandering

De kwetsbare positie van vrouwen is inmiddels echter ook via internationale verdragen ten dele met succes gerepareerd. In het in 2005 overeengekomen Actiekader van Hyogo inzake natuurrampen wordt specifiek gewag gemaakt van de noodzaak om het genderperspectief op alle niveaus ingang te doen vinden; ook in Agenda 21 en de Verklaring van Rio van 1992 zijn een groot aantal bepalingen opgenomen in verband met genderdiscriminatie en wordt er met nadruk toe opgeroepen vrouwen nauwer te betrekken bij alle aspecten van het klimaatbeleid.

Het genderbewustzijn beperkt zich uiteraard niet alleen maar tot het besef dat vrouwen in een kwetsbaardere positie verkeren. De bewustwording omtrent de ongelijke positie van vrouwen en mannen impliceert twee onlosmakelijk met elkaar verbonden aspecten: de noodzaak om specifiek aandacht te besteden aan vrouwen om hen minder kwetsbaar te maken en het treffen van maatregelen om het evenwicht in de relaties tussen de beide seksen te herstellen.

Deze twee componenten – ondersteuning en zelfverwezenlijking – moeten in alle takken van beleid gezamenlijk worden geïntegreerd. Zo is het bijvoorbeeld bij natuurrampen van belang dat er niet alleen de nodige hygiëne- en veiligheidsvoorzieningen worden getroffen voor vrouwen, maar dat deze ook worden geïntegreerd in de desbetreffende opleidingen en dat de wederopbouwteams ze zich eigen leren te maken. Deze tweeledige methodiek geldt voor alle projecten en programma's waarbij het lenigen van de directe noden vooropstaat, maar impliceert tevens dat op langere termijn ook de nodige aanpassingen moeten worden doorgevoerd.

Alleen door deze beide aspecten met elkaar te verbinden kan het genderbeleid zijn doel bereiken, namelijk: de gevolgen van de diverse vormen van discriminatie tegen vrouwen terugdringen en hun zelfstandige positie en emancipatie versterken.

Vrouwen zijn nu al de drijvende kracht achter verandering, zowel op individueel als op gemeenschapsniveau, ook wat betreft de klimaatproblematiek. Of het nou gaat om allochtone vrouwen die zich opwerpen tot "groene" ambassadrices in Denemarken, dan wel om Indiase vrouwen die traditionele landbouwcoöperaties oprichten, van zodra de genderdimensie haar kans krijgt, ontstaan er legio mogelijkheden om concreet in actie te komen.

In ons verslag wordt dan ook met name geattendeerd op het complementaire karakter van de initiatieven tot bescherming van vrouwen in situaties die op zich al kritiek zijn, alsook op de

noodzaak een mentaliteitsverandering tot stand te brengen met behulp van het klimaatbeleid, en wel door de groeperingen die opkomen voor de vrouwenrechten bij de onderhandelingen en financieringsmechanismen te betrekken, door verbetering van het onderwijs en van de overlegmechanismen voor vrouwen, alsmede door bevordering van emancipatieprojecten waardoor vrouwen meer zeggenschap krijgen binnen hun gemeenschappen, in ontwikkelingslanden en binnen de EU.

Een nog grotendeels onontgonnen terrein in de ontwikkelde landen

In weerwil van de toegenomen bewustwording, is de genderdimensie nog maar ten dele doorgedrongen tot de Europese klimaatprogramma's en -projecten: wél wordt er een steeds duidelijker link gelegd naar de ontwikkelingshulpmechanismen en naar de ontwikkelingslanden, maar niettemin blijft het genderspect totaal ontbreken waar het de klimaatmaatregelen binnen Europa zelf betreft.

De routekaart 2050, waarin de prioriteiten voor de transitie van de EU naar een groene economie en de na te streven emissiereducties worden uitgestippeld, en waarin tevens een sectorale benadering wordt bepleit ter verwezenlijking van de geformuleerde doelstellingen, blijkt voorbij te gaan aan de tussen vrouwen en mannen bestaande vooroordelen.

Toch bestaan er wel degelijk verbanden tussen genderdimensie en klimaat, ook binnen de EU en op beleidsterreinen zoals energie, vervoer, landbouw, enz.; en dat terwijl essentiële sectoren van de toekomstige groene economie bijvoorbeeld nu al grotendeels in handen van mannen zijn, met alle gevolgen van dien voor de gelijkheids situatie in termen van onderwijs en opleiding, nog afgezien van het feit dat daardoor bedrijfsculturen dreigen te ontstaan die niet sporen met het gelijkheidsideaal.

De bewustwording omtrent de genderdimensie strekt zich verder uit dan alleen maar tot de zichtbare verschillen, zoals ongelijke salariëring of de segregatie tussen wetenschappelijke en dienstverlenende beroepssectoren. Tot de meer indirecte oorzaken van deze ongelijkheden moeten worden gerekend de mannelijke bedrijfscultuur en de ongelijke verdeling van de tijd die wordt besteed aan huishoudelijk werk en dergelijke, waarvan de oorzaak gelegen is in de androcentrische maatschappijcultuur. Wanneer de genderdimensie hoe dan ook geen deel uitmaakt van het beleidsproces, bestaat het risico dat geplande projecten en programma's per definitie uitgaan van een vertekend conceptiepatroon met als impliciete referentiefiguur een blanke, gezonde, heteroseksuele man met een vaste baan.

Verruiming van die visie is niet alleen een kwestie van rechtvaardigheid, maar vooral ook van effectiviteit. Vrouwen vormen de helft van de bevolking en zij beschikken over een aanzienlijk actiepotentieel en een brede impact.

De rapporteur wil vooral de kansen benadrukken die ontstaan door gebruikmaking van het vrouwelijk potentieel: wij maken momenteel te weinig gebruik van het enorme reservoir aan ideeën, initiatieven en instrumenten dat ter beschikking staat door onbewust de helft van de bevolking buiten het klimaatbeleid te houden.

Genderdimensie en klimaatverandering: de ontbrekende link?

Terwijl de Europese Unie al wel pogingen heeft ondernomen om alle milieuaspecten tot één alomvattend beleid samen te voegen, en terwijl aan het hechte onderlinge verband tussen gender- en ontwikkelingsbeleid inmiddels niet meer wordt getwijfeld, wordt er met name binnen de Europese Unie nog steeds geen gebruik gemaakt van de links die er bestaan tussen gender- en klimaatmitigatiebeleid en wordt daarnaar zelfs geen onderzoek gedaan. Nochtans wordt in het verslag van het Europees Parlement over gendermainstreaming nadrukkelijk gewezen op de noodzaak tot bevordering van gendergelijkheid in alle beleidssectoren van de Europese Unie.

Wij hopen dat het belang van de genderdimensie niet meer op elk terrein hoeft te worden aangetoond, en dat deze afweging niet beperkt zal blijven tot alleen maar aangelegenheden die de vertegenwoordiging van vrouwen in politiek of economie betreffen. Het voeren van een geïntegreerd gendergelijkheidsbeleid betekent dat men zich ook moet buigen over de terreinen waar sprake is van meer impliciete vormen van ongelijkheid. Wanneer het te voeren beleid niet vergezeld gaat van een doelbewuste inspanning om recht te doen aan de genderdimensie, dreigt een en ander ten koste te gaan van het gelijkheidsstreven.

Het uitblijven van het nodige onderzoek en van geslachtsspecifieke cijfergegevens ter ondersteuning van dit onderzoek op gebieden zoals vervoer, energie en landbouwbeleid vormen een obstakel voor een beter inzicht in en een betere erkenning van de genderdimensionale aspecten die daaraan vastzitten.

Om het ontstaan van al teveel extra administratieve kosten tegen te gaan, stellen wij voor alleen tot stelselmatige verzameling van gegevens over te gaan voor het opzetten van nieuwe projecten of bij periodieke evaluaties van bestaande projecten. De beschikbaarheid van deze nieuwe gegevens zal de betrokken onderzoeker/onderzoekster in staat stellen analyses op te maken en voorstellen te formuleren voor de daaropvolgende jaren.

25.1.2012

ADVIES VAN DE COMMISSIE MILIEUBEHEER, VOLKSGEZONDHEID EN VOEDSELVEILIGHEID

aan de Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid

inzake vrouwen en klimaatverandering
(2011/2197(INI))

Rapporteur voor advies: Bairbre de Brún

SUGGESTIES

De Commissie milieubeheer, volksgezondheid en voedselveiligheid verzoekt de ten principale bevoegde Commissie rechten van de vrouw en gendergelijkheid onderstaande suggesties in haar ontwerpresolutie op te nemen:

1. benadrukt het feit dat klimaatverandering en de negatieve gevolgen ervan moeten worden beschouwd als een ontwikkelingsprobleem met genderimplicaties dat alle sectoren aangaat (de sociale, de culturele, de economische en de politieke), van lokaal tot mondiaal niveau, en dat alle belanghebbende partijen gezamenlijk inspanningen moeten leveren om ervoor te zorgen dat maatregelen inzake klimaatverandering en ter beperking van het risico op rampen rekening houden met het genderperspectief, oog hebben voor inheemse volken en de mensenrechten eerbiedigen;
2. herinnert eraan dat het vermijden van gevaarlijke klimaatveranderingen en het beperken van de toename van de gemiddelde temperatuur tot 2°C, of indien mogelijk, 1,5°C, vergeleken met pre-industriële niveaus noodzakelijk en absoluut kritiek is om dramatische negatieve gevolgen voor vrouwen en andere kwetsbare bevolkingsgroepen te vermijden;
3. herinnert eraan dat de Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering (IPCC) in zijn vierde evaluatierapport van 2007 bevestigde dat de invloed van klimaatverandering verschilt naargelang geslacht, leeftijd en klasse en dat de armsten er waarschijnlijk het meest onder lijden; onderstreept dat in alle stadia van het onderhandelingsproces in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) - van onderzoek en analyse tot ontwerp en uitvoering van beheersings- en aanpassingsstrategieën - rekening moet worden gehouden met de principes van gendergelijkheid;
4. onderstreept dat 70% van de allerarmsten ter wereld vrouwen zijn, die twee derde van al het werk verrichten, maar minder dan 1% van de goederen bezitten; benadrukt dat zij

verstoken blijven van gelijke toegang tot en controle over hulpbronnen, technologie, diensten, grondgebruik, het krediet- en verzekeringswezen en beslissingsbevoegdheden, en daardoor onevenredig kwetsbaar zijn voor klimaatverandering en daar naar verhouding vaker door getroffen worden, en minder kansen hebben om zich aan te passen; onderstreept dat 85% van de mensen die sterven ten gevolge van klimaatgebonden natuurrampen vrouwen zijn, dat 75% van de milieuvluchtelingen vrouwen zijn, en dat vrouwen ook vaker het onzichtbare slachtoffer zijn van conflicten over hulpbronnen en geweld dat voortkomt uit de klimaatverandering;

5. benadrukt dat de politieke, financiële en educatieve positie van vrouwen in het licht van duurzame ontwikkeling van cruciaal belang is, aangezien vrouwen ongeveer 50% van de wereldbevolking uitmaken, maar naar verhouding meer verantwoordelijkheid op zich nemen bij de dagelijkse beslissingen over consumptie, de verzorging van kinderen en huishoudelijk werk, welke allemaal van invloed zijn op het milieu en het klimaat;
6. stelt vast dat in veel gemeenschappen ter wereld vrouwen kwetsbaarder zijn voor milieuveranderingen vanwege hun verantwoordelijkheden binnen het gezin, hetgeen verergerd wordt door de gevolgen van klimaatverandering; wijst erop dat zij worden getroffen in hun verschillende rollen als voedselproducenten en -voorzieners, verzorgers en deelnemers aan het economisch verkeer;
7. benadrukt dat er sterke aanwijzingen zijn dat klimaatgebonden omstandigheden, zoals ondervoeding en het vóórkomen van infectieziekten, naargelang het geslacht een verschillende invloed op de gezondheid hebben; stelt met bezorgdheid het hoge sterftecijfer van vrouwen bij rampen vast; is van mening dat meer genderspecifiek onderzoek naar de invloed van klimaatverandering op de gezondheid van vrouwen zal bijdragen tot een doelgerichter antwoord; verzoekt alle regeringen om gezondheidszorg op grotere schaal aan te bieden, toegankelijker te maken en meer ondersteuning te laten bieden, in het bijzonder voor vrouwen in hun hoedanigheid van zorgverlener, en zich te verbinden tot een aantal acties om de gezondheidsrisico's die met klimaatverandering samenhangen aan te pakken, en een kader te scheppen voor genderspecifieke gezondheidsrisicobeoordelingen en aanpassings- en beheersingsmaatregelen in verband met klimaatverandering;
8. wijst erop dat vrouwen wereldwijd actiever zijn bij activiteiten op het niveau van het maatschappelijk middenveld, waardoor de stimulansen voor en de ondersteuning van netwerken van vrouwenorganisaties en activiteiten van het maatschappelijk middenveld belangrijke stappen vooruit zijn;
9. is van mening dat het bereiken van gendergelijkheid essentieel is voor de menselijke ontwikkeling en een fundamentele doelstelling is op het gebied van armoedebestrijding; verlangt dat er over de gehele linie een genderspecifieke benadering wordt gevolgd bij de vaststelling van beleid inzake ontwikkeling, mensenrechten en klimaatverandering; roept op tot stappen om ervoor te zorgen dat het UNFCCC zich beweegt binnen het mensenrechtenkader en binnen nationale en internationale overeenkomsten over gendergelijkheid en gelijkwaardige behandeling van vrouwen en mannen, inclusief het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW);
10. stelt vast dat de invloed van milieuverandering op migratie en ontheemding in de

toekomst zal toenemen en dat, volgens de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen (UNHCR), 80% van de vluchtelingen ter wereld vrouwen en kinderen zijn; herhaalt het belang van het uitstippelen van genderbewuste strategieën om te reageren op de ecologische en humanitaire crises ten gevolge van de klimaatverandering; is daarom van mening dat dringend onderzoek nodig is naar manieren om milieumigratie genderbewust aan te pakken – dit impliceert het erkennen van en inspelen op rolpatronen en verantwoordelijkheden van vrouwen en mannen op het gebied van natuurlijke hulpbronnen, en eventueel ook het beschikbaarstellen van schaarse hulpbronnen aan gemeenschappen in nood en het verstrekken van water aan immigranten;

11. onderstreept dat vrouwen ook waardevolle kennis en vaardigheden bezitten en doeltreffende veranderingsactoren zijn bij de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, de vermindering van het risico op rampen en de opbouw van herstelcapaciteit; erkent de behoefte aan meer landenspecifieke en naar geslacht uitgesplitste gegevens om de verschillende gevolgen van de klimaatverandering op elke gendergroep doeltreffend in te schatten en aan te pakken;
12. erkent dat bevolkingsgroei een uitwerking heeft op de uitstoot van broeikasgassen en benadrukt dat een afdoende oplossing gevonden moet worden voor de onbeantwoorde behoefte aan voorbehoedsmiddelen voor vrouwen en mannen in alle samenlevingen;
13. benadrukt de belangrijke rol van vrouwen bij de uitvoering van beheersingsmaatregelen in het dagelijks leven, bijvoorbeeld via energiebesparende praktijken, recyclagemaatregelen en het gebruik van milieuvriendelijke en organische producten;
14. erkent derhalve dat vrouwen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan succesvolle innovatie doordat zij kennis kunnen overdragen, zowel in het bedrijfsleven als in het gezinsleven;
15. onderstreept in dit opzicht dat ondersteuning van de actieve deelname van vrouwen aan innovatie met het oog op duurzame ontwikkeling van belang is om de zware uitdagingen waarvoor de klimaatverandering ons zal stellen, het hoofd te kunnen bieden;
16. verzoekt de EU en de lidstaten te bepalen in welke mate zij in het klimaatgerelateerde beleid rekening houden met de behoeften van vrouwen en dringt erop aan dat zij een genderspecifiek perspectief hanteren bij het opstellen van beleid voor gendergevoelige duurzame ontwikkeling;
17. verzoekt regeringen overal ter wereld:
 - genderperspectieven, actieplannen en andere maatregelen in verband met duurzame ontwikkeling, het risico op rampen en klimaatverandering in hun nationale beleid te integreren door stelselmatig genderanalyses uit te voeren, naar gender gedifferentieerde indicatoren en benchmarks uit te werken en praktische instrumenten te ontwikkelen;
 - programma's te ontwikkelen voor de beheersing van en de aanpassing aan klimaatverandering waarbij gebruik wordt gemaakt van genderanalyses om het welzijn van vrouwen en meisjes te verbeteren, bijvoorbeeld toegang tot krediet, capaciteitsopbouw- en voorlichtingsdiensten, informatieverbreiding, betere toegang tot

grond en natuurlijke hulpbronnen, duurzame energie en technologie, en toegang tot informatie over voortplanting en tot voortplantingsgezondheidsdiensten;

- de prioriteiten en behoeften van vrouwen op het gebied van financieringsmechanismen te heroverwegen en de actieve deelname van vrouwen mee te laten wegen bij de ontwikkeling van financieringscriteria en de toekenning van middelen voor initiatieven op het gebied van klimaatverandering, in het bijzonder op lokaal niveau;
18. roept de EU en haar lidstaten op om een beginsel van "klimaatrechtvaardigheid" te ontwikkelen; wijst er met klem op dat het grootste onrecht van ons falen om de klimaatverandering effectief aan te pakken zou bestaan uit de schadelijke gevolgen voor arme landen en bevolkingsgroepen, en in het bijzonder voor vrouwen;
 19. verzoekt de regeringen overal ter wereld vrouwen meer eigen verantwoordelijkheid te geven door middel van capaciteitsopbouw voor, tijdens en na klimaatgerelateerde rampen, en hen actief te betrekken bij de voorbereiding op rampen, vroegtijdige waarschuwing en preventie als onderdeel van de opbouw van hun herstelcapaciteit;
 20. benadrukt dat de klimaatdiplomatie van de EU bij alle internationale klimaatonderhandelingen breder en effectiever ontwikkeld moet worden; is van mening dat ondersteuning van betrokkenheid en grotere zeggenschap van vrouwen op dit gebied door de introductie van het "soft power"-concept een positieve invloed zou kunnen hebben;
 21. wijst erop dat vrouwen in derdewereldlanden een cruciale rol spelen bij waterwinning en -beheer, aangezien zij vaak degenen zijn die het water verzamelen, gebruiken en verdelen, niet enkel voor huishoudelijk gebruik maar ook in de landbouw; roept de Commissie op om ontwikkelingshulp beschikbaar te stellen voor toegankelijke programma's voor de aanleg van waterputten waarbij gebruik wordt gemaakt van duurzame energiebronnen en eenvoudige, gemakkelijk te beheren waterzuiveringssystemen;
 22. wijst erop dat vrouwen intensiever voorgelicht moeten worden over water- en energiebesparing, aangezien zij in hun eigen huishouden de voornaamste beheerders van deze hulpbronnen zijn;

UITSLAG VAN DE EINDSTEMMING IN DE COMMISSIE

Datum goedkeuring	24.1.2012
Uitslag eindstemming	+: 47 -: 7 0: 4
Bij de eindstemming aanwezige leden	János Áder, Elena Oana Antonescu, Kriton Arsenis, Pilar Ayuso, Paolo Bartolozzi, Milan Cabrnoch, Martin Callanan, Nessa Childers, Yves Cochet, Esther de Lange, Anne Delvaux, Bas Eickhout, Edite Estrela, Jill Evans, Karl-Heinz Florenz, Elisabetta Gardini, Julie Girling, Matthias Grootte, Françoise Grossetête, Satu Hassi, Jolanta Emilia Hibner, Dan Jørgensen, Karin Kadenbach, Christa Kläß, Holger Krahmer, Jo Leinen, Peter Liese, Zofija Mazej Kukovič, Linda McAvan, Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė, Miroslav Ouzký, Vladko Todorov Panayotov, Gilles Pargneaux, Andres Perello Rodriguez, Sirpa Pietikäinen, Mario Pirillo, Pavel Poc, Frédérique Ries, Oreste Rossi, Dagmar Roth-Behrendt, Daciana Octavia Sârbu, Horst Schnellhardt, Richard Seeber, Theodoros Skylakakis, Bogusław Sonik, Salvatore Tatarella, Anja Weisgerber, Åsa Westlund, Glenis Willmott, Sabine Wils, Marina Yannakoudakis
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervanger(s)	Gaston Franco, Jutta Haug, Bill Newton Dunn, Michèle Rivasi, Eleni Theocharous, Andrea Zanoni
Bij de eindstemming aanwezige plaatsvervanger(s) (art. 187, lid 2)	Kārlis Šadurskis

UITSLAG VAN DE EINDSTEMMING IN DE COMMISSIE

Datum goedkeuring	28.2.2012
Uitslag eindstemming	+ : 25 - : 0 0 : 5
Bij de eindstemming aanwezige leden	Regina Bastos, Edit Bauer, Andrea Češková, Edite Estrela, Iratxe García Pérez, Sophia in 't Veld, Teresa Jiménez-Becerril Barrio, Nicole Kiil-Nielsen, Silvana Koch-Mehrin, Constance Le Grip, Astrid Lulling, Elisabeth Morin-Chartier, Siiri Oviir, Raúl Romeva i Rueda, Joanna Senyszyn, Joanna Katarzyna Skrzydlewska, Britta Thomsen, Angelika Werthmann, Marina Yannakoudakis, Anna Záborská, Inês Cristina Zuber
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervanger(s)	Vilija Blinkevičiūtė, Kent Johansson, Christa Klaß, Kartika Tamara Liotard, Ana Miranda, Mariya Nedelcheva, Katarina Neved'alová, Antigoni Papadopoulou, Sirpa Pietikäinen